

Відшкодування моральної шкоди в цивільному праві

Лисенко О.С., курсант навчально-наукового інституту підготовки фахівців для підрозділів міліції громадської безпеки, психологічної служби та Національної гвардії України

Науковий керівник: викладач кафедри Мухойд М.М.

Відшкодування шкоди - один з найважливіших інститутів цивільного права. Шкода, спричинена внаслідок правопорушення, злочину, зловживання правом, має бути відшкодована у випадках і в розмірах, установлених законодавством. У законодавстві передбачено два види шкоди, що підлягає відшкодуванню, - шкоду матеріальну і шкоду моральну. Слід зазначити, що на відміну від відшкодування матеріальної шкоди, відшкодування моральної шкоди є порівняно новим інститутом, адже цивільне право колишньої тоталітарної держави такого способу захисту прав та інтересів фізичних осіб не передбачало.

Нині, порівняно з минулими роками значно збільшено кількість позовів про відшкодування шкоди. Це свідчить про зростання правової свідомості та правової культури, а отже це ще один крок до створення правової держави, у центрі уваги якої перебуває кожна окрема особа. Саме цим і обґрунтовується актуальність теми.

На мою думку, найбільш вдале визначення на законодавчому рівні поняття моральної шкоди пропонує Закон України «Про міліцію», згідно зі ст. 5 зазначеного Закону, «моральною шкодою визнаються страждання, заподіяні фізичній особі внаслідок фізичного чи психічного впливу, що призвело до погіршення або позбавлення можливостей реалізації ним своїх звичок і бажань, погіршення відносин з оточуючими людьми, інших негативних наслідків морального характеру».

На законодавчому рівні порядок та підстави відшкодування моральної шкоди закріплює в Цивільний кодекс, Конституція та ряд інших нормативних актів. Необхідно також зауважити, що вимоги про відшкодування заподіяної фізичній або юридичній особі моральної (немайнової) шкоди розглядаються не тільки, коли право на її відшкодування безпосередньо передбачено або випливає з положень Конституції України чи закріплено Цивільним кодексом України, а також у випадках, передбачених іншими актами законодавства, які встановлюють відповідальність за заподіяння моральної шкоди.

Підстави відшкодування шкоди відповідно до ст. 1167 Цивільного кодексу України а також юридичної літератури, виникає за наявності 4 умов, а саме:

моральної шкоди, як наслідку порушення особистих немайнових прав або посягання на інші нематеріальні блага;

неправомірних рішень, дії чи бездіяльності заподіювана шкоди;

причинного зв'язку між неправомірною поведінкою і моральною шкодою;

вини заподіювача шкоди.

Щодо питань відшкодування шкоди розмір відшкодування моральної (нематеріальної) шкоди, відповідно до чинного законодавства України, може бути як у грошовій, так і у іншій матеріальній формі, і законодавство фактично не регулює розмір відшкодування такого збитку. Відшкодування шкоди у грошовій формі виплачується тільки у грошовій одиниці України - гривні. До поняття «інша матеріальна форма» відшкодування моральної шкоди входить придбання путівок у лікувально-оздоровчі заклади та інше що дає можливість компенсувати хвилювання з приводу втрати певних можливостей.

При відшкодуванні моральної шкоди виникає безліч проблемних ситуацій, до яких можна віднести проблему оцінки «глибини фізичних і душевних страждань потерпілого», адже різні особи по різному реагують на різні ситуації. Як я вважаю то моральну шкоду не можна відшкодувати в повному обсязі, оскільки не існує точних критеріїв майнового виразу душевного болю, спокою, честі, гідності особи. Будь-яка компенсація моральної шкоди не може бути адекватною дійсним стражданням, тому будь-який її розмір може мати суто умовний вираз. Отже при визначенні розміру відшкодування моральної (немайнової) шкоди суд визначає залежно від характеру та обсягу страждань (фізичних, моральних, психічних тощо), яких зазнав позивач, характеру немайнових втрат (їх тривалості, можливості відновлення тощо) та з урахуванням інших обставин. Зокрема, беруться до уваги стан здоров'я потерпілого, тяжкість вимушених змін у його життєвих і виробничих відносинах, ступінь зниження престижу, ділової репутації, час та зусилля, необхідні для поновлення попереднього стану. При цьому суд виходить із засад розумності та справедливості.

Важливою проблемою, що постає перед судом під час вирішення справи про відшкодування моральної шкоди, є обчислення розмірів; грошової (майнової) компенсації. Якщо об'єм і розмір компенсації майнової шкоди або шкоди здоров'ю (в частині майнових наслідків) визначений законом (більш того, розмір майнової шкоди об'єктивно існує у вигляді ціни речі або розміру витрат), то від регулювання чіткого розміру відшкодування моральної шкоди законодавець відмовився, надавши це право суду.

Моральну шкоду, зважаючи на її сутність, неможливо відшкодувати в повному обсязі, адже немає (і не може бути) точних критеріїв майнового виразу душевного болю, спокою, честі, гідності особи тощо. Навіть сама людина, якій завдано моральної шкоди, не завжди може визначити розмір завданої їй шкоди, тим паче у грошовому еквіваленті. А якщо і робить це, то найчастіше розмір бажаної компенсації істотно перевищує розмір завданих ним збитків (хоча, звичайно, може бути і навпаки - коли людина недооцінює розмір завданої їй шкоди). Оскільки людина - істота біопсихосоціальна, порушення функціонування однієї із складових його організму тягне за собою погіршення (або порушення)

функціонування всього організму. В даному випадку вчена Т. Будякова зазначає, що розмір компенсації моральної шкоди завжди буде більш адекватним, якщо в процесі оцінки застосовувати спеціальні психологічні, медичні та інші знання.

З огляду на те, що у законодавстві України поступово вдосконалюється інститут відшкодування моральної шкоди, я вважаю, що необхідно прийняти нормативно-правові акти, які більш чітко встановлюватимуть порядок відшкодування моральної шкоди. Потрібно також довести до громадськості, що свої права слід відстоювати. Коли права людини дійсно стануть пріоритетом у нашому суспільстві, тоді Україну зможемо з впевненістю назвати незалежною і демократичною державою.

Сервітутні права в цивільному праві

Чичкаленко О.О., курсант навчально-наукового інституту підготовки фахівців для експертно-криміналістичних підрозділів НАВС

Науковий керівник: кандидат юридичних наук, доцент *Шаповал Л.І.*

В останнє десятиліття в нашій країні йде активне реформування права власності та інших речових прав на нерухоме майно, яке має призвести до створення єдиної системи регулювання їх обороту. Одним із видів закріплення права користування чужим майном є сервітутне право. Однак, як показує практика сьогодення, практична реалізація даного права є неефективною, що пов'язано як з неповною пропрацьованістю і нечіткістю вирішення цього питання в законодавстві, так і нерозумінням землекористувачами суті цих відносин. Тоді як багато проблем у використанні землі в області міського землекористування, транспортних, енергетичних та інших сферах можна ефективно вирішити, тільки встановивши сервітут.

Натомість, навіть, якщо звернутись до нормативних та ідейних витоків сервітутного права – положень римського права, там сервітут полягав не тільки у користуванні, а й у забороні на певні дії як фактичного, так і юридичного характеру [1, с.363]. Звідси й існуюча в літературі класифікація сервітутів на позитивні та негативні. Думається, що зміст таких норм є своєчасним і з позиції сучасних реалій цивільного обороту, особливо що стосується України. Адже сьогодні як ніколи гостро стоїть питання про ефективність використання земель, особливо в рамках густонаселених міст з щільною забудовою. Непоодинокими є випадки, коли комерційні структури розпочинають будівництво об'єктів нерухомості ігноруючи вимоги щодо мінімальних відступів від сусідніх будівель, ігноруючи кліматичні, геодезичні умови, вимоги щодо освітлення та затінення тощо [2, с.87]. Якраз в таких умовах закріплення можливості обмеження власників через встановлення сервітутних прав могло б